

תולדות יהודי-לוב בזמן החדש

מיכאל אביטבול

רנצו דה פליצ'ה, יהודים בארץ ערבית – יהודי לוב בין קולוניאליזם, לאומנות ערבית וציונות. תרגום מאיטלקית – מנחם עמנואל הרטום, תל-אביב, ספריית מעריב, 1980, 336 עמודים.

מכוסים' על-ידי המקורות האיטלקיים. הדבר אמור כמיוחד כדיונו בשנים 1945-1970 ובסקירתו על יהודי-לוב ערב הכיבוש האיטלקי. תיאורה של תקופה זו בידי ההיסטוריון ח"ז הירשברג נראה עדיין ממצה ומעודכן, חרף הזמן שחלף מאז כתיבתו, שכן הירשברג עשה שימוש מירבי במקורות פנים-קהילתיים (בין השאר 'הגיד מרדכי' מאת מרדכי הכהן). חסרון זה, המורגש מאוד בכל חלקי הספר, הוא פגם חמור. לא פחות חמור הוא חוסר האיזון בין האפאראט המדעי המלווה את הפרקים השונים ובין גוף הטקסט: כמה הערות ומובאות, המשתרעות על עמודים שלמים, היו ראויות לני-תוח נפרד (ראה למשל הערה מס' 72 עמ' 129-134). לא פעם עשה המחבר את מלאכתו קלה בכך שהעתיק מסמכים ארוכים גדושי נתונים, מבלי לתת להם טיפול מדעי ראוי. התרגום העברי אין רמתו מניחה את הדעת ויש בו חידושי-לשון צורמים (כמו: התאטלקות) ומשפטים מסורבלים ואין-סופיים המכבידים על הקריאה. חבל שהארגון הציבורי שנקט יוזמה ברוכה בתרגום ספר זה לעברית לא מצא לנכון להציב עורך מדעי ליד המתרגם.

ספרו של דה-פליצ'ה מתאר פרק חשוב בתולדות יהודי-לוב – מחידוש השלטון העות'מאני בארץ זו ב-1835 ועד התחסלות הקהילה היהודית בה בתחילת שלטונו של קדאפי ב-1970. במסגרת פרק-הזמן המתואר בספר חלה תקופה מרכזית בתולדות יהודי-לוב: תקופת השלטון האיטלקי (1911-1943), אשר במהלכה עברו יהודי-לוב תמורות בכל תחומי-החיים. תהליך זה של שינוי היו בו הרבה צדדים משותפים עם מה שעבר על קהילות יהודיות אחרות בצפון-אפריקה באותה תקופה.

המחבר הוא היסטוריון איטלקי נודע, ואגב לא-יהודי, שפירסם הרבה מחקרים בנושאים מתחום ההיסטוריה של ארצו, והמפורסם שבהם הוא חיבור רב-כרכים על מוסוליני, וגם מחקרים בנושאים יהודיים. הוא בקי היטב בתולדות איטליה בין שתי מלחמות-העולם, והוא מצוי בארכיונים הממשלתיים של ארצו ובמקורות-ידע ראשוניים אחרים. זהו מחקר יחיד מסוגו על קהילה יהודית בגולה, המבוסס על מקורות היסטוריים מסוג זה. אך נראה, כי דה פליצ'ה נבון במקצת כאשר הוא נדרש לסוגיות ולפרקי-זמן שאינם